

ԱՏՈՄ ՎԱՐԴՈՒՄՅԱՆ

ՆՈՆՏՈՐԻԿԱ

ՇԱՏԵՐԻ ԵՎ
ՅՈՒՐԱՔԱՆԳՅՈՒՐԻ
ՆԱՄԱՐ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱՏՈՄ ՍԵՐՅՈՒԺԱՅԻ ՎԱՐԴՈՒՄՅԱՆ

ՀՌԵՏՈՐԻԿԱ

ՇԱՏԵՐԻ ԵՎ ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԵՎԱՆ

ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

2019

ՀՏԴ 1/14

ԳՄԴ 87

Վ 307

*Հրատարակության և երաշխավորելի
ԵՊՀ փիլիսոփայության և հոգեբանության
ֆակուլտետի գիրական խորհուրդը*

Գրախոսներ՝ փ.գ.թ., դոցենտ Սերյոժա Մանուկյան
փ.գ.թ., դոցենտ Մովսես Դեմիրճյան

Վարդումյան Ատոմ Սերյոժայի

Վ 307 Հռետորիկա: Շատերի և յուրաքանչյուրի համար/
Ա. Ս. Վարդումյան: -Եր., ԵՊՀ հրատ., 2019, 342 էջ:

Աշխատանքը նվիրված է հաղորդակցության գործընթացում հռետորական տարբեր հմտությունների ուսումնասիրությանը և առավել կիրառական հնարքների արդյունավետությունը երաշխավորող եղանակների ու գործոնների լուսաբանմանը: Ինչպես արտացոլված է վերնագրում, ըստ նպատակային ուսումնասիրության՝ աշխատանքը պահանջված կարող է լինել թե՛ մասնագիտական գործունեության բերումով ներգործուն խոսքի անհրաժեշտությանն առնչվող շատերի (իրավական, քաղաքական, հասարակական, կրթական ոլորտների աշխատակիցների) և թե՛ պարզապես իրենց կենդանի խոսքը, հաղորդակցության մշակույթը բարելավելու-կատարելագործելու մոտիվացվածությամբ յուրաքանչյուրի համար:

ՀՏԴ 1/14

ԳՄԴ 87

ISBN 978-5-8084-2397-8

© ԵՊՀ հրատ., 2019

© Վարդումյան Ա., 2019

ԵՍ ՉԵՐ ՓՈՒՍԱՐԵՆ...

«Մի ընդունեք իմ ուսմունքը զուր իմ հանդեպ հարգանքից կամ հավատից: Ինչպես վաճառականը շուկայում ոսկի գնելիս փորձում է այն, այդպես էլ դուք փորձեք իմ ուսմունքը, և միայն այն բանից հետո, երբ կհամոզվեք դրա իսկության մեջ, ընդունեք այն»:

Միդհարբա Գաուրամա (Բուդդա)

Ես չեմ սկսում «Սիրելի՛ ընթերցող» ընդունված բառակապակցությամբ, քանի որ այս գիրքը ընթերցանության համար չէ, այլ Չեզ հետ խոսելու, խորհրդածելու ու գուցե նաև՝ բանավիճելու: Ուստի ես Չեր փոխարեն այս ձեռնարկի հետ մեկ այլ բան կանեի, որն ավելի շուտ զննություն, քննություն, ուսումնասիրություն կամ դրա նման մի բան կհիշեցնեք:

Առաջին հերթին, միանգամից չէի համաձայնի այստեղ հանդիպած որևէ մտքի, դատողության և անգամ ձևակերպման հետ: Դրանք իսկապես Չերը կդառնան, եթե մանրակրկիտ, բաժին առ բաժին, պարբերություն առ պարբերություն, անգամ բառ առ բառ անցնեն Չեր քննադատական մտքի պրիզմայով և ամրագրվեն իբրև Չեր իսկ զգացածի, մտածածի, պատկերացրածի ընդամենը գրավոր արձանագրություն: Իսկ Չեր կողմից անհամաձայնության, մերժված լինելու դեպքում, այնքանով օգտակար կլինեն, որ առիթ կհանդիսանան այդ հարցերի շուրջ խորհրդածության և, համոզված եմ, ավելի հետաքրքիր ու արժեքավոր նոր գաղափարներ հղանալու, հենց Չեր իսկ կողմից նորովի մեկնաբանություններ կյանքի կոչելու:

Երկրորդ, ես Չեր փոխարեն գոնե նախապես ձեռնպահ կմնայի գրքում ներառված այն բաժինների ընթերցանությունից, որոնք ինձ առանձնապես գրավիչ կամ ուսումնասիրության նպատակի առումով անհրաժեշտ չեն թվա («թիրախավորված ընթերցանություն»): Հենց

այդ առաջարկն է ամփոփված գրքի՝ «Շատերի և յուրաքանչյուրի համար» հավելյալ վերնագրում: Հասկանալի է, որ բոլորին չէ, որ հետաքրքիր են հռետորիկային առնչվող՝ ճանաչողության, փաստարկման, աշխարհայացքի և հաղորդակցության մշակույթի փիլիսոփայական վերլուծությունները (I և II բաժիններ) կամ հռետորիկայի տեսությանը, դասակարգմանը, տեսակներին ու խնդիրներին առանձնակի անդրադարձը (III – VIII բաժիններ), թեև դրանք ներկայացնում են մյուս բաժիններում բազում պնդումների տեսական նախապատրաստություն-հիմնավորումները: Իսկ նրանք, ում հռետորիկան հետաքրքիր է միայն ելույթի ձևավորման, խոսքի կառուցման, դրանցում կիրառվող հոգեբանական-տակտիկական և արտահայտչական հնարքների առումով, կարող են ուղղակի սկսել բաժին IX-ից:

Երրորդը, ինչ էս կանեի՝ մաս առ մաս ընդհատումներով անցնելով տեքստի վրայով, դադարներում կխորհեի եղած մտքերի շուրջ՝ դրանք յուրովի մշակելով, անգամ փորձելով դրանք արտահայտել այլ՝ սեփական ձևակերպումներով:

Չորրորդ, կաշխատեի ավելի համբերատար ու հանդուրժող (տոլերանտ) լինել այն դժվարությունների հանդեպ, որոնք հնարավոր է առաջանան ընթերցանության պրոցեսում՝ կապված հոմանիշների, դերբայական դարձվածքների, փակագծերով ներառված միջանկյալ պարզաբանումների ավելի քան հաճախակի կիրառությունների հետ, առավել ևս, որ դրանք, որպես կանոն, արդարացված են իրենց բազմակի գործառույթներով:

Հումանիշների առաջություն. դա արված է միտումնավոր: Նման տեքստի հետ աշխատելը պատեհ առիթ է և հնարավորություն՝ թարմացնելու համար ակտիվ բառապաշարը, միաժամանակ, ըստ սեփական ընկալման՝ տվյալ կոնտեքստում և տվյալ մտքի արտահայտման համար նախապատվություն վերապահելու դրանցից որևէ մեկին: Իսկ բոլորը միաժամանակ որոշակի նրբերանգային ամբողջականություն են հաղորդում ներկայացվող պատկերին և դրանցով ձևավորվող պատկերացմանը:

Փակագծերում ներկայացվածները հիմնականում հուշող-ուղորդող, ասվածի իմաստը ճշգրտող, պարզաբանող կամ անհրաժեշտ հավելումով՝ արդեն պարզաբանվածը կրկին հիշատակելու նշանակություն ունեն: Իսկ տեխնիկական առումով՝ դրանք, փոքր անհարմարության գնով, ազատում են հաճախակի տողատակ կամ աշխատանքի վերջնամասում «ծանոթագրություններ» գնալու և վերադառնալու շեղող հոգսից:

Հնարավոր է՝ միանշանակ չընկալվի նաև՝ երբեմն հնարքների նկարագրությունը բազմազան *օրինակներով* հարստացնելու «հոգսը» (ես կասեի՝ պատիվը, հաճույքը) ընթերցողին թողնելը: Եթե անգամ դա թերացում է, բայց արված է դրական միտումով. **օրինակները կարդալով՝ մենք սովորում ենք:** Ինքներս օրինակներ **գտնելով՝ մենք յուրացնում ենք:**

Մինչև ակնկալության հինգերորդ դրվագին անցնելը անդրադառնամ երևի թե շատերին պատահած մի, մեղմ ասած, անհաջող բացահայտման: Տարիներ շարունակ, ինչպես շատերը, ես հեռուստացույց դիտելու իմ տեղն ու դիրքն եմ ունեցել բազմոցի ձախ անկյունում: Վերջերս ֆուտբոլի խաղը դիտելիս ինձ էր միացել իմ երիտասարդ ազգականը: Մի որոշ ժամանակ դիտելուց հետո հանկարծ հարցրեց. «Քեզ չի նեղու՞մ, որ էկրանին արտացոլվում է սենյակի ջահը»: Տարիներով ես դա չէի նկատել: Իսկ այդուհետ, հեռուստացույց դիտելիս, աչքիս առաջ մշտապես այդ խանգարող ջահի լույսն է ու անհարմարության տհաճ զգացողությունը և գիտակցումը այն բանի, որ կան իրողությունների անցանկալի «բացահայտումներ», ինչը կոչեցի **«չարաբաստիկ հայտնություն»:**

Վերադառնալով ակնկալվող **հինգերորդ**, գուցե թե ամենակարևոր անելիքին՝ **ես Ձեր փոխարեն, ընթերցանությունն ավարտելուց հետո գիրքը միառժամանակ կթողնեի գրասեղանին, աչքի առաջ, և ժամանակ առ ժամանակ կբացեի պատահական կամ այդ պահին մտքովս անցած մի բաժին կամ պարագրաֆ և կրկին կընթերցեի՝ դանդաղ, անշտապ, մտքումս այն տալ-առնելով, ավելի հարմար մեկնաբանություն կամ օրինակներ գտնելով:** Եվ հանկարծ Ձեզ համար

կբացահայտվի, որ Դուք ինքներդ մտովի գրեցիք այս գիրքը՝ ինքնուրույն, նորովի: Իսկ եղած այս տեքստը ընդամենը **«չարաբաստիկ հայտնություն»** (այս դեպքում թերևս՝ բարեբաստիկ) առիթը, ընդամենը դրդապատճառը եղավ՝ ամենուր և հենց ինքներդ Ձեր մեջ այդ «լույսը» ամեն պահ տեսնելու, այդ հարցերի շուրջ խորհրդածելու, **յուրացնելու** այն, ինչ կարծես թե առանց այդ էլ գիտեիք:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աղայան Է. Դ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, «Հայաստան» հրատարակչություն, Երևան, 1976 թ.:
2. Ավետիսյան Յու. Ս., Արտահայչականություն. պատկերավորմանարտահայտչական միջոցներ, «Հայոց լեզու և խոսքի մշակույթ», ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 2016 թ.:
3. Ավետիսյան Յու. Ս., Խոսքի այլ արժանիքներ, «Հայոց լեզու և խոսքի մշակույթ», «ԵՊՀ հրատարակչություն», Երևան, 2016 թ.:
4. Ավետիսյան Յու. Ս., Հարստություն և բազմազանություն, «Հայոց լեզու և խոսքի մշակույթ», ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 2016 թ.:
5. Ավետիսյան Յու. Ս., Ճշգրտություն և հստակություն, «Հայոց լեզու և խոսքի մշակույթ», ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 2016 թ.:
6. Աֆորիզմներ, «Հայաստան» հրատարակչություն, Երևան, 1989 թ.:
7. Բրուտյան Գ. Ա., Տրամաբանության դասընթաց, չորրորդ հրատարակություն, «Երևանի համալսարան», 1987 թ.:
8. Դավիթ Անհաղթ, Երկեր, «Սովետական գրող» հրատարակչություն, Երևան, 1980 թ.:
9. Դեյլ Քարնեգի, Ինչպես ձեռք բերել բարեկամներ և ազդել մարդկանց վրա, Երևան, «Գիտելիք» հրատարակչություն, 1991թ.:
10. Խլղաթյան Ֆ. Հ., Ոճաբանության առարկան և խնդիրները, «ԵՊՀ հրատարակչություն», Երևան, 1971 թ.:
11. Հովհաննիսյան Հ., Փաստարկում և հռետորություն, «Հայաստանում ֆրանսիական համալսարան» հրատարակչություն, Երևան, 2015 թ.:
12. Հովհաննիսյան Ս. Հ. Փաստարկման արտատրամաբանական տարրերը, ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 1997 թ.:
13. Մելքոնյան Մ. Գ., Հրեղեն խոսքի ուժը, ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 1979 թ.:
14. Միշել Մոնտեն, Փորձեր, «Հայաստան հրատարակչություն», Երևան, 1991 թ.:
15. Միրզոյան Վ., Ճարտասանություն, չորրորդ հրատարակություն, «Իրավունք» հրատարակչություն, Երևան, 2010 թ.:
16. Նալչաջյան Ա., Դարձյալ մահվան մասին, «Գարուն», Երևան, 1987 թ., նո. 9:

17. Նալչաջյան Ա., Հոգեբանության հիմունքներ, Գիրք երկրորդ, երկրորդ հրատարակություն, «Բուկինիատ» հրատարակչություն, Երևան, 2016 թ.:

18. Ներսիսյան Ն. Վ., Ձանգվածային լրատվության միջոցների լեզուն, «Հայոց լեզու և խոսքի մշակույթ», ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 2016 թ.:

19. Նիցշե Ֆրիդրիխ, Այսպես խոսեց Ջրադաշտը, մաս 1, Բաքու, 1914 թ.:

20. Շաքարյան Հր. Գ., Փաստարկման էթիկական-արժեքային տեսանկյունները, «Բանբեր Երևանի համալսարանի», Երևան, 1996 թ., Նո. 2:

21. Պետրոսյան Հ., Հայերենագիտական բառարան, ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 1987 թ.:

22. Պլատոն, «Սոկրատեսի պաշտպանությունը», Երկեր չորս հատորով, հատոր 1, «Սարգիս-Խաչենց-փրինթինգ», Երևան, 2006 թ.:

23. Պլատոն, «Սոփեստ», Երկեր չորս հատորով, հատոր 2, «Սարգիս-Խաչենց-փրինթինգ», Երևան, 2009 թ.:

24. Պողոսյան Պ. Մ., Հոետորական արվեստի մասին, ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 1994 թ.:

25. Ջրբաշյան Էդ., Մախչանյան Հ., Գրականագիտական բառարան, «Լույս» հրատարակչություն, Երևան, 1980 թ.:

26. Սարգսյան Ա. Լ., Հրապարակային խոսք: Բանավեճի արվեստ, «Հայոց լեզու և խոսքի մշակույթ», ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 2016 թ.:

27. Սարգսյան Լ. Ս., Խոսքային էթիկետ, «Հայոց լեզու և խոսքի մշակույթ», ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 2016 թ.:

28. Սաքապետոյան Ռ. Կ., Բառագրքույկ, Երևան, ԵՊՀ հրատարակչություն, 2014 թ.:

29. Սուքիասյան Ա. Մ., Հայոց լեզվի հոմանիշների բացատրական բառարան, ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, 2003 թ.:

30. Վարդումյան Ա. Ս. Աշխարհայացքային համատեղության խնդիրը հաղորդակցության գործընթացում, «Բանբեր Երևանի համալսարանի», Երևան, 1915 թ.:

31. Վարդումյան Ա. Ս., Հաղորդակցություն և հոետորիկա, «Սիոն», Երուսաղեմ, 2002 թ., նո. 4-5-6:

32. Վարդումյան Ա. Ս., Հոնտորիկա. Արվեստ քն գիտություն, «Միոն», Երուսաղեմ, 2002 թ., նո. 1-2-3:
33. Վարդումյան Ա. Ս., Ճշմարտության պրոբլեմը հոնտորոթյան մեջ, «Գիտական աշխատությունների ժողովածու», Երևան, «Մանկավարժ», 1998 թ.:
34. Վարդումյան Ա. Ս., Փիլիսոփայություն-փիլիսոփայական փաստարկում-հոնտորիկա, «Բանբեր Երևանի համալսարանի», Հասարակական գիտություններ, Երևան, 2013 թ.:
35. Аверинцев С. С. Античная риторика и судьбы античного рационализма. В кн: «Античная поэтика». Москва, «Наука», 1991 г.
36. Апресян Г. З. Ораторское искусство. изд. «Московского университета». Третье издание, Москва, 1978 г.
37. Аристотель. Риторика. В кн. «Античные риторики». Изд. «Московского университета». Москва, 1978 г.
38. Аристотель. Сочинения в четырех томах. изд. «Мысль». Москва, том 1, 1976 г, том 2, 1978 г.
39. Брутян Г. А. Аргументация. Ереван, 1984 г.
40. Введенская Л. А. Павлова Л. Г. Риторика и культура речи. 11-е издание. изд. «Феникс». Ростов-на-Дону, 2010 г.
41. Войскунский. А. Я говорю, мы говорим. 2-е издание, Москва. 1990 г.
42. Гасанов Г. Риторика, или Почему я должен отвечать на вечные вопросы. (12.06.2003) www.youtube.com
43. Гаспаров М. Л. Античная риторика как система. В кн. «Античная поэтика». изд. «Наука». Москва, 1991 г.
44. Гаспаров М. Л. Цицерон и античная риторика. В кн. Марк Туллий Цицерон. «Три трактата об ораторском искусстве». изд. «Наука». Москва, 1972 г.
45. Головин Б. Н. Основы культуры речи. изд. «Высшая школа». Москва, 1988 г.
46. Даниелян М. С. Гносеологический анализ общесоциологической теории. Ереван, 1973 г.
47. «Искусственный интеллект» и психология. Москва, изд. «Наука», 1976 г.
48. Каган М. С. Мир общения. Москва. 1988 г.

49. Логика и риторика. Христоматия. изд. «ТетраСистемс». Москва, 1997 г.
50. Марк Туллий Цицерон. Три трактата об ораторском искусстве. изд. «Наука». Москва, 1972 г.
51. Михайличенко Н. А. Основы риторики. Учебное пособие. изд. «Юнтус». Москва, 1994 г.
52. Ножин Е. А. Мастерство устного выступления. Москва, 1989 г.
53. Общая риторика. под редакцией Н. А. Ипполитовой. изд. «Экзамен». Москва, 2012 г.
54. Ораторы Греции, изд. «Художественная литература», Москва, 1985 г
55. Плутарх. Сочинения, изд. «Художественная литература», Москва, 1983 г.
56. Рождественский, Ю. В. Теория риторики. изд. «Добросвет». Москва, 1997 г.
57. Сергеич П. Искусство речи на суде. изд. «Юридическая литература». Москва, 1988 г.
58. Стернин И. А. Практическая риторика. Учебное пособие. изд. «АСАДЕМА». Москва, 2003 г.
59. Шакарян. Г. Г. Проблемы детерминации и функционирования философского знания. изд. «Ереванского университета», Ереван, 1982 г.
60. Шибутани Т. Социальная психология. изд. «Прогрес». Москва. 1969 г.
61. Blaise Paascal. Breviario. Rusconi, Milano, 1994.
62. Cherry C. On Human Communication. A Review, a Survey and a Critieism. Cambridge (Mass.), 1966.
63. «How I see Philosophy» (Waismann F.). In «Logical Positivism». (ed. By Ayer A. J.). New York. 1966.
64. Jaspers K. Vernunft und Existenz. Groningen, 1935.
65. Perelman Ch and L. Olbrechts-Tyteca. The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation. Unniversity of Notre Press. 1971.
66. Santayana G. Interpretations of Poetry and Religion. N.Y., 1957.
67. «The Encyclopedia of Philiosophy», ed by. Paul Edwards, vol.2, New York, London, 1967.
68. «The Works of Thomas Reid D.D.». Now Fully Collected With Selections From His Unpublished Letters, v. 1, Seventh Edition, Edinburgh, 1872.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՍ ՁԵՐ ՓՈԽԱՐԵՆ.....	3
ԲԱԺԻՆ I	
1. ՄԻ ՔԻՉ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆ	7
1.1. Իմացություն և հաղորդակցություն	7
1.2. Բովանդակություն-իմաստ-նշանակություն	11
1.3. Փիլիսոփայություն. ապացուցում-փաստարկում-համոզում.....	14
1.4. Հռետորիկան որպես փիլիսոփայական փաստարկում.....	22
1.5. Խոսքն իբրև վերբալ աշխարհայացք.....	32
1.6. Հռետորիկայի կայացման սոցիալ-իմացաբանական նախադրյալները.....	38
ԲԱԺԻՆ II	
2. ՇՓՄԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՏԱՐՐԵՐԸ	44
2.1. Լեզվի մշակույթ.....	44
2.2. Խոսքի մշակույթ.....	50
2.3. Հաղորդակցության մշակույթ.....	57
ԲԱԺԻՆ III	
3. ՀՈՒՏՈՐԻԿԱՅԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՄԲ ԼՈՒԾԵԼԻ ԵՐԵՔ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	66
3.1. Բարոյահոգեբանական կայունություն.....	69
3.2. Տեսական – իմացական պատրաստվածություն	72
3.3. Լեզվական և արտալեզվական հնարքների հմուտ գործածության կարողություն	74
ԲԱԺԻՆ IV	
4. ՄԱՍՄԱՅԱԿԱՆ ԵԼՈՒՅԹԻ ՉԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՕՐՅԵԿՏԻՎ ԵՎ ՍՈՒԲՅԵԿՏԻՎ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ.....	77
4.1. Դահլիճ (չափեր, ձև, ամբիոն).....	77
4.2. Ելույթի ժամանակային սահմանափակություն	78
4.3. Ունկնդիրների քանակը	80
4.4. Լսարանի սեռային նկարագիրը.....	82
4.5. Կրթական-գրադոմնքային ցենզ.....	84
4.6. Քաղաքական-խավային-կրոնական նկարագիրը	86

4.7. Թեմա. այլընթերցումային-վիճարկելության աստիճան, իրավիճակ	88
4.8. Լսարանի հետաքրքրվածության աստիճանը.....	90
4.9. Լսարանի կանխակալ դիրքորոշվածություն (նախատրամադրվածություն).....	92
4.10. Հռետորական ելույթի տակտիկան և ստրատեգիան.....	94
ԲԱԺԻՆ V	
5. ՀՈՒՏՈՐԻԿՎԱ. ԱՐՎԵ՞Ս, ԹԵ՞ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ	97
5.1. Հռետորիկայի առարկան	103
5.2. Խոսքի որակական բնութագիրը և գործառույթները	108
5.3. Հռետորություն և բեմական խոսք.....	112
ԲԱԺԻՆ VI	
6. ՀՈՒՏՈՐԻ ԵՐԵՔ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	115
6.1. Հիմնավորել	115
6.2. Գրավել	120
6.3. Հուզել	123
ԲԱԺԻՆ VII	
7. ՀՈՒՏՈՐԱԿԱՆ ԽՈՍՔԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ԿԱՏԵԳՈՐԻԱՆԵՐԸ.....	127
7.1. Դատական (գնահատման-iudiciale) խոսք	128
7.2. Քաղաքական (խորհրդակցական-deliberativum) խոսք.....	133
7.3. Հանդիսավոր (իրագրելիան-demonstrativum) խոսք.....	136
ԲԱԺԻՆ VIII	
8. ՀՈՒՏՈՐԻԿԱՅԻ ԲԱԺԻՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳՄԱՆ.....	139
8.1. Inventio (նյութի հայթայթում).....	139
8.2. Dispositio (թարգմ.՝ դասավորություն, տեղադրություն, ուրվագիծ, կարգ, համակարգ, կարգավորում, ստրատեգիա, տակտիկա և այլն)	141
8.3. Elocutio (բառ, խոսք, լեզու, ելույթ, եզրույթ, տերմին, անուն և այլն).....	142
8.4. Memoria (հիշողություն, մտապահում).....	144
8.5. Pronuntiatio, Actio (արտասանություն, գործողություն).....	148

ԲԱԺԻՆ IX

9. ՀՈՒՏՈՐԱԿԱՆ ԽՈՍՔԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ..... 150

9.1. Մուտք..... 151

9.2. Պատում 154

9.3. Առաջարկություն..... 159

9.4. Մշակում (ապացուցում-փաստարկում-հիմնավորում)..... 160

9.5. Նահանջ կամ շեղում 165

9.6. Ավարտ..... 167

ԲԱԺԻՆ X

10 ԽՈՍՔԻ ՏԵԽՆԻԿԱ ԵՎ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐ..... 170

10.1. Կեցվածք-հայացք-արտաքին..... 170

10.2. Չայնի բնականություն-համապատասխանություն..... 174

10.3. Չայնի գործածություն 177

10.4. Հնչերանգ 180

10.5. Խոսքի տոնը 182

10.6. Դադար..... 184

10.7. Ոճի բազմազանություն 188

10.8. Ժեստեր..... 192

10.9. Միմիկա (դիմախաղ)..... 197

ԲԱԺԻՆ XI

11. ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐ..... 201

11.1. Հուզմունքի հաղթահարում 201

11.2. Մասնավորեցման հնարք..... 205

11.3. Ստատուսներ 208

11.4. Հաստատման ստատուս 211

11.5. Սահմանման ստատուս..... 214

11.6. Գնահատման ստատուս 216

11.7. Բացարկյի ստատուս 219

11.8. Հանգուցալուծում 222

11.9. Պատճառի տարատեղում 225

11.10. Լոկուսներ 227

11.11. Լոկուսի հերքում..... 231

11.12. Շրջադարձ և կանխարգելում..... 233

11.13. Մանրամասնում, պատկեր.....	240
11.14. Հռետորական դիալոգ.....	243
11.15. Ենթադրություն.....	247
11.16. Լռելու ֆիգուր.....	247
11.17. Այրուպեականություն, հանկարծակի մտաբերում.....	251
11.18. Մասնակցության հրավեր, դիմում, կոչ, բացականչություն.....	253
11.19. Տեղայնացում.....	258
11.20. Անձնավորում.....	260
11.21. Կերպարավորում.....	264
11.22. Վերապահում.....	268
11.23. Հեղինակության վկայակոչում.....	272
11.24. Սիրաշահման հնարք.....	275
ԲԱԺԻՆ XII	
12. ԱՐՏԱՀԱՅՏՉԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐ.....	280
12.1. Բառընտրություն և բառգործածություն.....	282
12.2. Մակդիր.....	287
12.3 Համեմատություն.....	290
12.4. Փոխաբերություն (հուն.՝ «metaphora»).....	294
12.5. Փոխանունություն (մետոնիմիա).....	296
12.6. Չափազանցություն.....	298
12.7. Հռետորական հարց.....	302
12.8. Կրկնաբերություն (կրկնություն).....	304
12.9. Հակադրություն (հուն.՝ antithesis).....	311
12.10. Խաչաձևում (խիազմ).....	314
12.11. Էվֆեմիզմ.....	316
12.12. Գրադացիա (աստիճանավորում).....	318
12.13. Կալամբուր (բառախաղ).....	323
12.14. Հումոր և հեզնանք.....	324
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	334

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱՏՈՄ ՍԵՐՅՈՒՅՅԻ ՎԱՐԴՈՒՄՅԱՆ

ՀՌԵՏՈՐԻԿԱ

ՇԱՏԵՐԻ ԵՎ ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐԻ ՀԱՄԱՐ

Համակարգչային ձևավորումը՝ Կարինե Չալարյանի
Կազմի ձևավորումը՝ Արմեն Պատվականյանի
Հրատ. խմբագրումը՝ Լուսինե Հովհաննիսյանի
Տեխ. խմբագրումը և սրբագրումը՝ Գոհար Սինասյանի

Տպագրված է «Վարդան Սկրտչյան» ԱԶ տպագրատանը:
Երվանդ Քոչար 7-62

Ստորագրված է տպագրության՝ 11.10.2019:
Չափաը՝ 60x84 ¹/₁₆: Տպ. մամուլը՝ 21,375:
Տպաքանակը՝ 200:

ԵՊՀ հրատարակչություն
ք. Երևան, 0025, Ալեք Մանուկյան 1
www.publishing.am

ԿՐԱՏՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 2019
publishing.ysu.am